

ЛАНДШАФТ ПАМ'ЯТІ: КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ

Упроваджується метафора «ландшафт пам'яті» як когнітивна форма, специфічний і своєрідний спосіб пізнання та наукової рефлексії. Концепт «ландшафт пам'яті» допомагає осмислити обумовленість пам'яттєвого дискурсу, поглиблює уявлення про механізм роботи пам'яті, розширює можливості пізнання формування соціальної пам'яті, сприяє цілісному осягненню предмета, не розмиваючи сфокусованості дослідження на його окремих складових.

Ключові слова: пам'ять, ландшафт пам'яті, концепт, поняття.

Теоретичне конструювання є одним із найважливіших механізмів розвитку знання. Конструюючи якийсь об'єкт для пояснення вже відомих явищ, ми водночас створюємо й новий об'єкт дослідження. Будь-який новий конструкт у виразному низку запитань принаймні вже на рівні рефлексивного перетворення. На цій своєрідній ситуації парадоксу акцентував увагу К. Поппер. «Часто кажуть, – зауважує вчений, – що наукове пояснення є зведення невідомого до відомого. Якщо йдеться про чисту науку, то ніщо не може бути далі від істини. Далеко не парадоксом буде твердження, що наукове пояснення, навпаки, є зведення відомого до невідомого» [18, с. 109].

На думку російського дослідника М. Розова, вдосконалення форм і способів теоретичного конструювання виступає суттєвою складовою еволюції пізнання: ми конструюємо не тільки теорії чи класифікації, але й об'єкти дослідження, і навіть те, що прийнято називати фактом. Пізнати якесь явище – це означає або вибудувати його модель, або створити проєкт побудови його самого. Заміна одного конструкту іншим в історії тієї чи іншої дисципліни є суттєвим зрушенням у її розвитку, що упосліджується розробкою нових технологій мислення. [19, с. 47–48]. Усвідомлення одних і тих же дій, з точки зору різних цільових установок, М. Розов називає рефлексивним перетворенням. Однакові дії можуть репрезентувати різну діяльнісну складову (позначають сутнісно різну діяльність). Усе залежить від постановки задачі й результату, який прагнемо одержати.

Упроваджуваний концепт «ландшафт пам'яті» належить до термінів-метафор. Метафора, як когнітивна форма, специфічний і своєрідний спосіб пізнання, сьогодні є органічною складовою мови науки, застосовується в різноманітних пізнавальних практиках, виступає як один із засобів наукової рефлексії. Метафоризація (процес утворення метафор) як теоретичне конструювання належить до одного з важливих механізмів розвитку знання. Завдання полягає в тому, щоб сконструювати механізм, певну теоретичну конструкцію, здатну пояснювати відомі вже явища.

Моделювання соціальних відносин за допомогою розширення простору «концептуальних метафор» на рубежі тисячоліть перетворилося на своєрідну інтелектуальну моду, до якої виявилися схильними мало не всі галузі соціогуманітарного знання. По суті поле сучасної гуманітаристики – це суцільний простір уявлених (*imaginative*) чи уявних (*imaginary*) метафоричних конструкцій. Завдяки цьому історія понять і метафорології опинилися у «симбіотичному відношенні взаємної підпорядкованості» [21, с. 168]. Методологічна ефективність наукової метафори у виразно-

ється завдяки конструюванню нової «сімейної схожості» (Л. Вітгенштейн) в сфері її початкової референції. Можна погодитися з Л. Нагорною: коли йдеться про «історичну пам'ять», єдине, про що можна говорити упевнено, це те, що вона є майже суцільною цариною метафоричного моделювання, не без успіху справляючись із непростими завданнями фабуляризації, тобто надання літературним фікціям пояснювального ефекту [17, с. 43].

Пропонований концепт «ландшафт пам'яті» належить до метафор простору. За твердженням відомої німецької дослідниці А. Ассман, «від часів античної мнемотехніки, тобто вчення, яке замінило вочевидь ненадійну природну пам'ять її надійним штучним аналогом, між пам'яттю і простором існує нерозривний зв'язок» [1, с. 167]. Видається цілком логічним, що просторові метафори неможливо відокремити від географічних образів.

Мета дослідження полягає в детермінуванні концепту «ландшафт пам'яті» в системі наукового дискурсу «memory studies». Нова дослідницька проблема потребує пошуку відповідної наукової методології. З цією метою було використано напрацювання гуманітарної географії. Серед завдань пропонованої розвідки є визначення параметрів модальностей якостей метафори «ландшафт пам'яті», можливостей її функціонування в дискурсі студій пам'яті, визначення методологічної ефективності цієї метафори для характеристики пам'яттєвого дискурсу.

На нашу думку, концепт «ландшафт пам'яті» належить до понятійно-образного інструментарію, який дозволяє формалізувати аналітичні процедури й виявити роботу пам'яті. Концептуальна побудова логічних міркувань лежить у взаємодії двох парадигм – цілісність і фрагментарність.

Пропонуємо подвійний модус конструювання впроваджуваного концепту:

Ландшафт пам'яті I (*ментальний вимір*) – територія пам'яті, наповнена пам'яттєвими смислами різного рівня, формату та інтенсивності;

Ландшафт пам'яті II (*прикладний вимір або фізичний простір пам'яті, візуальна текстуальність*) – конкретні обриси-маркери місцевості, що породжують органічні імпульсації мисленнєвого потоку, формують образи пам'яті й створюють підстави для реконструкції минулого.

Свідомість складається з активації візуалізації й мислення. На підставі філософського осмислення географічного простору Ж. Дельоза і Ф. Гваттарі, які констатували, що «географія... подібно пейзажу... постає не лише географією природи й людини, але й географією розуму» [2, с. 124], виводимо ландшафт пам'яті I як «вимір розуму» (ментальний вимір) і ландшафт пам'яті II «вимір природи» (фізичний вимір).

Передусім з'ясуємо етимологію. У перекладі з німецької (Landschaft) «ландшафт» означає місцевість. Звичне використання терміну позиціонується з фізичною географією, де «фізико-географічний ландшафт» – це сукупність взаємообумовлених і взаємопов'язаних складних фізико-географічних процесів елементів природи, що постають перед нами в образах тих чи інших просторових угруповань, що історично склалися, знаходяться у безперервному розвитку й під впливом людського суспільства [15]. При цьому всі природні компоненти перебувають у тісному взаємозв'язку, створюючи в результаті взаємодії ландшафтні (природно-територіальні) комплекси різної категорії й масштабу [7, с. 26].

Останнім часом набуває поширення гуманітарна географія – міждисциплінарний науковий напрям, що вивчає різноманітні способи

уявлення та інтерпретації земного простору в людській діяльності (зокрема йдеться й про мисленнєву (ментальну) діяльність). Найактивніше розробляє цей напрямок наукових досліджень російський дослідник Д. Замятін [3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11]. Розвиток гуманітарної географії відбувається у взаємодії з такими науковими галузями й напрямками як когнітивна наука, культурна антропологія, культурологія, філологія, політологія, міжнародні відносини, геополітика, політична географія, мистецтвознавство, історія.

Із поняттям «гуманітарна географія» тісно пов'язані або перетинаються поняття «культурна географія», «географія людини», «соціокультурна (соціальна) географія», «суспільна географія», «гуманістична географія» тощо [22; 23; 24; 25; 26; 27; 28; 29; 30 та ін.].

На початку ХХІ ст. поняття «гуманітарна географія» часто сприймається як синонім поняття «культурна географія». Водночас Д. Замятін зауважує, що, на відміну від культурної географії, гуманітарна географія:

може включати різноманітні аспекти вивчення політичної, соціальної й економічної географії, пов'язані з інтерпретаціями земного простору;

позиціонується як міждисциплінарна наукова галузь, що не входить всуціль чи головню до комплексу географічних наук;

переносить центр дослідницької діяльності на процеси формування й розвитку ментальних конструктів, які описують, характеризують і структурують початкові комплекси просторового сприйняття й уявлень [7, с. 27].

Своєрідним науково-ідеологічним ядром гуманітарної географії є культурне ландшафтознавство, образна (імажинальна) географія, когнітивна географія [12], міфгеографія [16], сакральна географія.

Актуальною для нашого дослідження є інформація про новий міждисциплінарний науковий напрям, який виокремлюється у межах гуманітарної географії, – імажинальна географія. Остання розвивається на перетині культурної географії, культурології, культурної антропології, культурного ландшафтознавства, когнітивної географії, міфгеографії, історії, філософії, політології, когнітивних наук, мистецтвознавства, мовознавства, літературознавства, соціології, психології. Синонімічний ряд імажинальної географії вибудовується в площині: географія образу, географія уявлення, імагинативна географія, імажинальна спациологія, філософічна географія [9].

Імажинальна географія вивчає особливості й закономірності формування географічних образів, їх структуру, специфіку моделювання, способи й типи репрезентації й інтерпретації. Саме поняття «географічний образ» є ключовим поняттям імажинальної географії. Сислове (сутнісне) наповнення фокусується навколо моделювання географічних образів. Одним із базових методів дослідження є образно-географічне картографування.

Концептуальне поле імажинальної географії концентрується навколо таких понять гуманітарних наук як «поетика простору», «геній місця», «гетеротопія», а також основних понять гуманітарної географії – «локальний міф» («просторовий міф»), «регіональна ідентичність» («регіональна самосвідомість»), «культурний ландшафт» («ландшафт», «етнокультурний ландшафт»). До понятійного апарату імажинальної географії увійшли поняття образно-географічної системи, образного простору (образно-географічного простору), ментального географічного простору, метапростору [7, с. 27–28].

Методологічні засади пропонованої наукової розвідки потребують врахування результатів досліджень саме гуманітарної географії та її структурного напрямку – імажинальної географії. Основними (базовими) поняттями, якими оперує гуманітарна географія, є:

культурний ландшафт (також етнокультурний ландшафт);

географічний образ;

регіональна (просторова) ідентичність;

просторовий чи локальний міф (регіональна міфологія) [7, с. 26].

Використання центрального поняття імажинальної географії – географічний образ – дає ключ до трактування упровадженого нами концепту «ландшафт пам'яті II». Географічний образ – це система взаємопов'язаних та таких, що взаємодіють знаків, символів, архетипів і стереотипів, що яскраво й водночас достатньо просто репрезентують / характеризують якесь територію (місце, ландшафт, регіон, країну). Географічний образ є феномен культури. Відтак географічні образи залежать від розвитку культури й водночас дають підстави для визначення стану розвитку культури; форми репрезентації географічних образів залежать від рівня розвитку культури [7, с. 29]. В залежності від образів ландшафту конкретного географічного простору відбувається інтерпретація пам'ятєвих смислів.

При відтворенні ландшафту пам'яті важливим є ще одне поняття гуманітарної географії / імажинальної географії – поняття знакового місця – це простір (територія, ландшафт тощо), що має певні семіотичні характеристики в межах конкретного метасторору. Знаковим місцем може бути будівля (світська чи культова), будь-яка візуальна домінанта ландшафту, паркоб, дзвіниця, болото, джерело, річка, озеро, пам'ятник чи територія навколо / поряд нього, розмежувальна лінія штучного походження, поле, луг, урочище тощо, або в цілому будь-який географічний простір, який осмислюється (наповнюється екзистенційними смислами) шляхом історико-культурної, соціальної, політичної, географічної уяви на основі реальних чи вигаданих подій (наприклад, місце битви, прийняття політичних рішень, народження чи смерті конкретної людини, місце, пов'язане з екзистенційним життєвим поворотом тощо) [7, с. 34]. Знакові місця дозволяють вирізняти семіотичні рівні культурного ландшафту, на основі яких можливі подальші інтерпретації смислів.

Використаємо географічний образ як знак-символ структурної моделі відтворюваних подій у процесі запам'ятовування чи пригадування. За аналогією з географічним простором, який представлений системою образів, можемо сприймати ландшафт пам'яті як систему образів чи знаків-символів географічного простору, що формують точки фіксації пам'яті. Для підтвердження коректності пропонованих міркувань звернемося до праці А. Ассман, яка зазначає: «Осердя *ars memorativa* (лат.) – мистецтво запам'ятовування – А. К.) складається з «*imagines*», себто кодифікування змістів пам'яті у виразних образах-формулах, і «*loci*», себто підпорядкування цих образів специфічним місцям структурованого простору. Від цієї топологічної якості лише один крок до архітектонічних комплексів як утілень пам'яті. Це крок від просторів як мнемотехнічних засобів до споруд як символів пам'яті» [1, с. 167–168].

Якщо для відтворення ландшафту пам'яті II простір пам'яті репрезентований конкретними знаками-символами (конкретними місцями, ландшафтом, річкою, містом, населеним пунктом, країною, пам'ятником тощо), то для ландшафту пам'яті I таку систему взаємопов'язаних еле-

ментів становлять спогади, досвід, емоції, стереотипи, архетипи, асоціації тощо, або напластування різних варіантів пам'яті (різновіддалених у часі, затребуваних у різних смислових і просторових ситуаціях), якими насичений ментальний простір.

Отже, *ландшафт пам'яті I* – це мисленнєва структура, що вибудовується навколо точок фіксації або знакових образів-місць. Але для архітекτονіки цього простору характерна фрагментованість і ризоматичність. Ієрархічну структуру ландшафту пам'яті визначає час, місце, причини затребуваності того чи іншого модусу пам'яті, а відтак – образів, спогадів, конкретних знаків-символів тощо. З огляду на зазначене, слухними видаються міркування А. Ассман. Дослідниця пише, що частина нашої пам'яті може бути вибудована систематично як накопичувач знання, інша ж частина, яка скеровує наше чуттєве сприйняття та біографічний досвід, залишається, за всіма правилами, хаотичною й неупорядкованою. На противагу тренованій пам'яті (психологи говорять про «семантичну пам'ять»), пам'ять про досвід (або «епізодична пам'ять») залишається несистематичною, випадковою, переривчастою. Закон її зв'язності полягає у спорадичній індивідуальній асоціації [1, с. 170]; «там, де простір залишається неупорядкованим, непрозорим і недоступним, можна говорити про метафору й моделі пригадування» [1, с. 171].

Ландшафт пам'яті I репрезентований образами пам'яті, які виникають і структуруються в певному середовищі, комплексно створюючи сюжетні лінії пам'яті. Відтак підкреслимо взаємозв'язок конструктів: ландшафт пам'яті II не виникає окремо від ландшафту пам'яті I, який виявляється функціонально затребуваним (для запам'ятовування, пригадування тощо). Динаміка останнього фокусується навколо знаків-символів, що викликають / активізують мисленнєву діяльність (запам'ятовування, пригадування, відтворення, спогад та ін.) й породжують певні емоційні стани. Елементи ландшафту, їх сплав утримує конкретна людина, яка володіє образами цього ландшафту. Фіксація образів відбувається в конкретних умовах, за певних обставин, а відтак і відтворення його може екстраполюватися саме на різноманітні форми пам'яті. Може формуватися відразу кілька образів та домінуючих форм репрезентації пам'яті. В ландшафті пам'яті виокремлюється своєрідний значущий «центр», а все інше відокремлюється на «периферію». Але все разом це творить систему.

Процес «виринання» та інтерпретації конкретних географічних образів у просторі пам'яті залежить від стану запам'ятовування / знайомства з образом, вікових характеристик, ситуації, часу, настрою тощо, а також від досвіду, дистанційованості від події чи факту тощо. Важливо враховувати трансформацію не лише образно-дієвого пам'яттєвого поля, не лише знаків-символів, але й самого ландшафту з плином часу. Важливо зважати також на формування ландшафту в історично детермінованому контексті.

Наразі ландшафт пам'яті I має свою морфологію, свій візерунок, який формується в умовах унікального поєднання географічних, культурних, соціальних, історичних координат. Маркований концепт пропонуємо розглядати як багаторівневий у темпоральному (часовому) та просторовому відношенні.

Пам'ятаючи, що «чим далі ми віддаляємося в часі, тим менше залишається слідів минулого» [14, с. 89], структуруємо темпоральний вимір: перший рівень пов'язаний з пам'яттєвими смислами, формування яких найменше віддалене у часі;

другий рівень – стирання пам'яті (фрагментована пам'ять, яка зринає час від часу);

третій рівень – найвіддаленіші пам'яттєві смисли;
четвертий рівень – зона забуття, яка в часовому вимірі актуалізується, але не відтворюється (свідома амнезія).

На підставі твердження М. Фуко, який, характеризуючи епістему Нового часу, зазначав, що «слова мають своє *місце* не у часі, а в *просторі*» [20, с. 177], пропонуємо просторовий вимір:

- перший рівень – глобальний;
- другий рівень – локальний;
- третій – точковий («тут і зараз», конкретний образ, місце, саме ця подія тощо).

Ландшафт пам'яті можна розглядати з точки зору формування своєрідних типологічних комплексів, що, маючи морфологічну єдність, характеризуються не суцільним, а розірваним ареалом. Типологічні комплекси виокремлюються й класифікуються не за принципом просторової суміжності, а за принципом однотипності, аналогії тощо, що й зумовлює «розірваність ареалу».

Спробуємо обґрунтувати доцільність використання пропонованого концепту «ландшафт пам'яті» як інструменту дослідження. Ми розглядаємо «ландшафт пам'яті» лише як один із компонентів роботи пам'яті. Варто врахувати, що будь-який ландшафт просторово означений. Відтак ідеться про відповідність образів пам'яті конкретному місцю (означимо це як «ландшафтність пам'яті»). Термінологічно «ландшафт» викликає значну кількість асоціацій. Насиченість асоціативного ряду може: а) сприяти роботі пам'яті; б) заважати її відтворенню чи вносити хаос у спогади.

Упровадження метафори розширює понятійно-категоріальний апарат студій пам'яті. Окрім того, воно уможливило розгляд проблеми під іншим кутом зору. Ландшафт пам'яті – це своєрідний знак-символ, який створює «ефект реальності» (за термінологією Р. Барта). Останній досягається не лише завдяки використанню впізнаваних місць пам'яті, але й завдяки включеності в контекст історичної реконструкції окремих топісів простору. Відтак маркери ландшафту пам'яті дозволяють увиразнити впізнаванні обриси спогаду.

Ландшафт пам'яті вимагає створення / вибудовування певних «просторових схем», але останні, у свою чергу, здійснюють достатньо жорсткий контроль над нашою уявою. Отже, пропонований концепт дозволяє визначити опорні точки пам'яті, створюючи орієнтири в просторі пам'яті, що дозволяє певним чином подолати розгубленість у просторі без орієнтирів.

Тому концепт «ландшафт пам'яті» можна розглядати різносторонньо. Із одного боку, він виступає як метод пояснення: передусім дає не знання, а розуміння того, як народжується думка, фіксуючи образи, що покликані до життя поєднанням реального і внутрішнього простору. Можливо, у цьому сенсі пропоновану метафору варто сприймати як знак, як засіб вираження смислу чи екзистенційних, афектованих станів¹.

З іншого боку, «ландшафт пам'яті» – метод реконструкції минулого. Саме хід від одного усвідомлення / осягнення до іншого, тобто рефлексивне перетворення породжує нову область дослідження. Відтак пропонований термін дозволяє впровадити новий смисловий підхід, окреслити пункти рефлексивних зупинок, органічні імпульсації мисленнєвого потоку.

¹ *Афект* – психофізіологічний процес, що мотивує й регулює діяльність (поведінка, сприйняття, мислення), яка відображає суб'єктивне значення об'єктів і ситуацій, і представлений в свідомості у формі переживання. Серед емоційних процесів виділяють афекти, емоції, почуття і настрої.

Елементи ландшафту слугують маркерами, своєрідними маяками відтворення пам'яті / спогаду, до яких звертається пам'ять у процесі реанімації чи конструювання образу через певний час. Ці маркери є фіксаторами точок відліку мислення, яке здатне повертатися знову й знову до витоків, у будь-яку ландшафтну зону. Отже, із одного боку, упровадження конструкту є методом пояснення (використовується для пояснення певної уявної картини минулого), із іншого – виступає як метод реконструкції.

Ландшафт пам'яті допомагає зберігати й відтворювати зміст і смисли, сприяє «переробці» / інтерпретації «сирого» матеріалу життя в символічно опосередковану пам'ять про нього. Однак будь-яка інтерпретація встановлює пріоритет лише одного якогось смислу. Між тим поза увагою залишаються інші («неінтерпретовані») смисли. Суб'єкт посередництвом ландшафту пам'яті пізнає світ через проекцію пізнавальних можливостей на нього. Ландшафт може спровокувати спогад чи зініціювати відтворення образів пам'яті. При цьому важливо враховувати, що один і той же ландшафт може бути пов'язаний з позитивними й негативними образами пам'яті.

Ландшафт провокує становлення думки, роботу пам'яті з формування образу. Смислові можливості пам'яті розгортаються на різних рівнях. Залежно від образу ландшафту продукуються різні образи пам'яті, різні смисли.

Ландшафт пам'яті дозволяє сприймати / відтворювати інформацію з варіативних позицій (змінних дистанцій), спонукаючи до: 1) запам'ятовування; 2) забуття чи пригадування. Питання в тому, за яких обставин реанімується ландшафт пам'яті та з якою метою, а відтак: як нова форма (із новою чуттєвістю, за інших обставин, віку, ландшафту) може резонувати з відтворюваними спогадами, вбудовуватися в ритми пам'яті, у роботу пам'яті.

Ландшафт пам'яті – це система елементів, які взаємодіють між собою. Ландшафт пам'яті репрезентує образно-географічний простір, який 1) сприяє вибудовуванню системи елементів змістів пам'яті; 2) слугує для ідентифікації конкретного географічного простору; 3) окрім репрезентативної, має комунікативну функцію.

Призначення презентованої розвідки, на нашу думку, полягає в тому, що запропонований концепт «ландшафт пам'яті» допомагає осмислити зумовленість пам'яттєвого дискурсу, розширює можливості пізнання формування соціальної пам'яті, поглиблює уявлення про механізм роботи пам'яті, сприяє цілісному осягненню предмета, не розмиваючи сфокусованості дослідження на його окремих складових. Відтак пропонується термін дозволяє впровадити новий смисловий підхід і окреслити пункти рефлексивних зупинок.

Список використаних джерел:

1. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті / Аляйда Ассман; пер. з нім. К. Дмитренко, Л. Доронічева, О. Юдін. – К. : Ніка-Центр, 2012. – 440 с. – (Серія «Зміна парадигми». – Вип. 15).
2. Делез Ж., Гваттари Ф. Что такое философия / Жиль Делез, Феликс Гваттари; пер. с фр. и послесл. С. Н. Зенкина. – М. : Институт экспериментальной социологии; СПб. : АЛЕТЕЙЯ, 1998. – 288 с. – (серия «Gallicinium»).
3. Замятин Д. Н. Власть пространства и пространство власти: географические образы в политике и международных отношениях / Дмитрий Николаевич Замятин. – М. : РОССПЭН, 2004. – 352 с.
4. Замятин Д. Н. Геокультура: образ и его интерпретации / Дмитрий Николаевич Замятин // Социологический журнал. – 2002. – № 2. – С. 5–13.
5. Замятин Д. Н. Геокультура и процессы междивизиационной адаптации: стратегии репрезентации и интерпретации ключевых культурно-географических образов / Дмитрий Николаевич Замятин // Цивилизация. Восхождение и слом: структурообразующие факторы и субъекты цивилизационного процесса. – М. : Наука, 2003. – С. 213–256.
6. Замятин Д. Н. Гуманитарная география. Материалы к словарю гуманитарной географии / Дмитрий Николаевич Замятин // Гуманитарная география: Научный и культурно-просветительский альманах. Вып. 2. – М. : Институт наследия, 2005. – С. 332–334.
7. Замятин Д. Н. Гуманитарная география: пространство, воображение и взаимодействие современных гуманитарных наук / Дмитрий Николаевич Замятин // Социологическое обозрение. – 2010. – Т. 9. – № 3. – С. 26–50.
8. Замятин Д. Н. Гуманитарная география: пространство и язык географических образов / Дмитрий Николаевич Замятин. – СПб. : Алетей, 2003. – 331 с.
9. Замятин Д. Н. Имагинальная (образная) география. Материалы к словарю гуманитарной географии / Д. Н. Замятин // Гуманитарная география. Научный и культурно-просветительский альманах. Вып. 4. – М. : Институт наследия, 2007. – С. 291–296.
10. Замятин Д. Н. Культура и пространство: моделирование географических образов / Д. Н. Замятин. – М. : Знак, 2006. – 488 с.
11. Замятин Д. Н. Локальные истории и методика моделирования гуманитарно-географического образа города / Д. Н. Замятин // Гуманитарная география: Научный и культурно-просветительский альманах. Вып. 2. – М. : Институт наследия, 2005. – С. 276–323.
12. Замятина Н. Ю. Когнитивные пространственные сочетания как предмет географических исследований / Н. Ю. Замятина // Известия РАН. Сер. Геогр. – 2002. – № 5. – С. 32–37.
13. Замятина Н. Ю. Гуманитарная география. Материалы к словарю гуманитарной географии / Н. Ю. Замятина, И. И. Митин // Гуманитарная география: Научный и культурно-просветительский альманах. Вып. 4. – М. : Институт наследия, 2007. – С. 282–288.
14. Лоуэнталь Д. Прошлое – чужая страна; пер. с англ. А. В. Говорунова / Дэвид Лоуэнталь. – СПб. : Изд-во «Владимир Даль», 2004. – 624 с.
15. Мильков Ф. Н. Терминологический словарь по физической географии / Ф. Н. Мильков, А. В. Бережной, В. Б. Михно / Под ред. Ф. Н. Милькова. – М. : Высшая школа, 1993. – 288 с.
16. Митин И. И. Комплексные географические характеристики: множественные реальности мест и семиозис пространственных мифов / И. И. Митин. – Смоленск : Ойкумена, 2004. – 160 с.

17. Нагорна Л. Исторична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії / Лариса Нагорна. – К. : ІПіЕНД, 2012. – 328 с.
18. Поппер К. Предположения и опровержения: Рост научного знания: Пер. с англ. / К. Р. Поппер. – М. : ООО «Издательство АСТ» : ЗАО НПЛ «Ермак», 2004. – 638, [2] с. – (Philosophy).
19. Розов М. А. Механизмы развития знания / Михаил Александрович Розов // Когнитивные исследования: проблема развития. Вып. 3 / Под. ред. Д. В. Ушакова – М. : Институт психологии РАН, 2009. – С. 34–55.
20. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук. Пер. с фр. В. П. Визгина и Н. С. Автономовой / Мишель Фуко. – СПб. : А-сэд., 1994. – 408 с.
21. Цилл Р. «Субструктуры мышления». Границы и перспективы истории метафор по Хансу Блюменбергу / Р. Цилл // История понятий, история дискурса, история метафор: Сб. ст. под. ред. Х. Э. Бедекер. – М. : Новое литературное обозрение, 2010. – С. 155–188.
22. Cultural turns / geographical turns: perspectives of cultural geography / ed. by S. Naylor, J. Ryan, I. Cook, D. Crouch. – N. Y. : Prentice Hall, 2000.
23. Daniels S. Place and geographical imagination // Geography. – 1992. – № 4 (337). – P. 310–322.
24. Geography and national identity / ed. by D. Hooson. – Oxford : Blackwell, 1994.
25. Jordan T. G., Domosh M., Rowntree L. The human mosaic: a thematic introduction to cultural geography. – N. Y. : Harper Collins College Publishers, 1994.
26. Lowenthal D. Geography, experience and imagination: towards a geographical epistemology // Annals of the Association of American Geographers. – 1961 – Vol. 51. – № 3. – P. 241–260.
27. Schama S. Landscape and memory. – N. Y. : Vintage Books, 1996.
28. Studing cultural landscapes / ed. by I. Robertson, P. Richards. – Oxford: Oxford University Press, 2003.
29. The interpretation of ordinary landscapes: geographical essays / ed. by D. W. Meinig. – Oxford : Oxford University Press, 1979.
30. Tuan Yi-Fu. Topophilia: a study of environmental perception, attitudes and values. – N. Y. : Columbia University Press, 1990.

Киридон А. Н. Ландшафт памяти: концептуализация понятия.

Предлагается метафора «ландшафт памяти» как когнитивная форма, специфичный и своеобразный способ познания и научной рефлексии. Концепт «ландшафт памяти» содействует осмыслению обусловленности дискурса памяти, углубляет представления о механизме работы памяти, расширяет возможности познания формирования социальной памяти, способствует целостному восприятию предмета, не размывая сфокусированности исследования на его отдельных составляющих.

Ключевые слова: память, ландшафт памяти, концепт, понятие.

Kyrydon A. Landscape of memory: conceptualization of the term.

A metaphor «landscape of memory» as cognitive form, the specific and original method of cognition and scientific reflection is offered in the article. The concept «landscape of memory» helps to comprehend the conditionality of memory's discourse, deepens an idea about the mechanism of work of memory, extends possibilities of cognition of forming of social memory, assists integral perception of object, not washing out research focused on his separate constituents.

Keywords: memory, landscape of memory, concept, term.